

SÁMEDIGGI

Sámediggi
Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka

+ 47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Arkivsaksnr. 25/3064

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>	<u>Dato</u>
020/25	Sametingsrádet – plenumsaker	29.04.2025-29.04.2025
006/25	Plan og finanskomiteen	20.05.2025-23.05.2025
029/25	Sametingets plenum	03.06.2025-06.06.2025

Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk

Saksfremlegg

Innledning

«Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig», ifølge utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse til Stortinget 8 april i år. Norges- og Europas forsvars- og sikkerhetspolitiske forutsetninger er i forandring, særlig siden Russlands invasjon av Ukraina startet 24. februar 2022.

Regjeringens sikkerhetspolitikk kommer til uttrykk i utenrikspolitikken i økt samarbeid med EU og NATO, inkludert med våre nordiske naboland, og i den økonomiske politikken, og ikke minst i regjeringens forsvarspolitik. I regjeringens forsvarspolitik er disponeringen av Norges militære ressurser og interesser blant annet i økende grad rettet nordover. Dette gjenspeiles i regjeringens generelle nordområdepolitikk, som er Norges viktigste strategiske satsingsområde og vil innebære en kraftfull satsing på tvers av flere samfunnssektorer. Dette gjenspeiles også i totalforsvaret som omfatter det militære forsvaret og den sivile beredskapen i Norge, og betyr at Forsvaret og det sivile samfunnet samarbeider og gir støtte til hverandre i alvorlige kriser og i krig. I sum ser vi at regjeringen gjør en rekke tiltak for å forsvare Norges befolkning, Norges territorielle integritet og norske interesser og verdier, inkludert i forsvarets satsninger og i økt militær øvingsvirksomhet i samiske områder i Norge.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleves av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk.

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Samtidig som den sikkerhetspolitiske omverdenen er i endring og Norges militære virksomhet øker i samiske område, er samiske områder på mange steder allerede under press fra økt bit- for bit nedbygging, fra blant annet energi sektoren og dermed også sårbare for ytterligere tap av områder og forstyrrelser. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Overordnede rettslige utgangspunkter

Grunnloven

Grunnloven § 108 fastslår at «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv».

I forarbeidene til grunnlovsendringene i 2014 heter det at prinsippet som kommer til uttrykk i § 108, kan «få betydning ved tolkningen av lover og ved anvendelse av sedvanerettslige regler, for eksempel som en retningsgivende bestemmelse for forvaltningens skjønnsutøvelse» (Dok. 16 – 2011–2012, s. 215).

I Fosen-dommen la Høyesterett til grunn at Grunnloven § 108 bygger på FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 «... og kan være et selvstendig rettsgrunnlag der andre rettskilder ikke gir noe svar» (avsn. 99). Det er altså en nær sammenheng mellom Grunnloven § 108 og SP artikkel 27.

Myndighetene er forpliktet til å gjennomføre, det vil si respektere og sikre, menneskerettighetene. Grunnlovens § 92 fastslår at «Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». Formuleringen «statens myndigheter» i Grunnloven § 92 «retter seg mot statens myndigheter i videste forstand. Både Stortinget, regjeringen, kommunale og fylkeskommunale myndigheter, andre forvaltningsorganer og domstolene omfattes», jf. HR-2022-401-A, avsn. 46.

SP artikkel 27

SP 27 er den mest sentrale internasjonale menneskerettighetsbestemmelsen om urfolks rettigheter, til tross for at bestemmelsen har en nokså generell ordlyd:

«I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin egen kultur, bekjenne seg til og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.»

Bestemmelsen sier at de minoriteter som omfattes av bestemmelsen, ikke skal «nektes retten til» å utøve sine rettigheter etter artikkelen. SP 27 er altså negativt utformet, selv om den også viser til «retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin egen kultur, bekjenne seg til og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk».

Rettigheten skal beskyttes også ved aktive handlinger fra statens side. Det vil si at statene ikke bare må avstå fra å gripe inn i rettigheten, men også er forpliktet til å iverksette positive tiltak for å sikre den, jf. Grunnloven § 108.

Statens negative plikt til å avstå fra inngrep utgjør kjernen i SP 27, og det er i hovedsak den negative plikten som har vært vurdert av Menneskerettighetskomiteen, som overvåker statenes gjennomføring av FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP).

Komiteen har tolket SP 27 både i en generell kommentar fra 1994 (GK nr. 23/1994), og i flere avgjørelser av

individklagesaker om urfolks forhold med særlig fokus på rettigheter til naturressurser.

Høyesterett har også flere ganger lagt til grunn at «en konvensjonstolking foretatt av FNs menneskerettskomité må ha betydelig vekt som rettskilde». For eksempel i Sara-saken om reintallsreduksjon fra 2017 (HR-2017-2428-A, avsn. 57) og nå sist i Fosen-dommen fra oktober 2021. (HR-2021-1975-S, avsn. 102).

Bestemmelsen bruker minoriteter, men det er klart at den omfatter også urfolk.

SP 27 gir individuelle rettigheter, men bestemmelsen regulerer i stor grad rettigheter som har størst betydning når de kan utnyttes sammen med andre medlemmer av en minoritet eller urfolk. SP 27 har dermed også et kollektivt preg.

SP konvensjonen er inkorporert i menneskerettsloven, og har gjennom § 3 i loven forrang fremfor annen norsk lovgivning hvis det skulle oppstå regelkonflikt.

Det materielle kulturgrunnlaget

Begrepet «kultur» er ikke nærmere definert i SP 27. En naturlig språklig forståelse av bestemmelsen tilsier at det er kulturutøvelse knyttet til minoritetsvernet som er særskilt beskyttet. Begrepet kultur må ifølge Menneskerettighetskomiteen forstås slik at det, i tillegg til andre kulturelle uttrykk, omfatter de materielle forutsetningene for kulturen, inkludert tradisjonell næringsutøvelse (GK nr. 23, avsn. 7). Dette innebærer at SP 27 kan begrense statenes adgang til å gjøre inngrep i urfolks tradisjonelle næringsdrift. Komiteen peker også på at kulturer kan manifestere seg på ulike måter, herunder som spesielle leveveier knyttet til bruk av land og andre naturressurser kan omfatte levemåter og tradisjonelle aktiviteter som fiske og fangst. Dette gjelder særlig urfolk.

Praksis fra Menneskerettighetskomiteen har helt siden slutten av 1980-tallet vært at statene har en plikt til å beskytte det materielle grunnlaget for urfolks kultur. Selv om komiteen i få saker har konkludert krenkelse av SP 27, viser en lang rekke avgjørelser at vernet etter SP 27 omfatter det materielle kulturgrunnlaget for samene. Dette er med tydelighet slått fast i de saker om samisk reindrift som har vært behandlet i komiteen, og også slått fast i en rekke lovforarbeider og av Høyesterett.

Urfolks rett til selvbestemmelse og effektiv deltakelse i beslutningsprosesser/konsultasjoner

Menneskerettighetskomiteen har i flere saker vist til at SP artikkel 1, om folks rett til selvbestemmelse, kan være relevant for tolkningen av andre rettigheter beskyttet i konvensjonen, særlig artikkel 25 (om politisk deltakelse), artikkel 26 (om diskriminering) og artikkel 27. I to individklagesaker om samiske rettigheter i Finland fra 2018 (hhv. Näikkäljärvi og Sanilia-Aikio), observerte komiteen at SP 27, tolket i lys av urfolkserklæringen og SP artikkel 1 om selvbestemmelse, gir urfolk en grunnleggende rettighet til å «freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development». Menneskerettighetskomiteen har uttalt at rettighetene etter SP 27 ikke påvirker statspartenes suverenitet og territoriale integritet, samtidig som det er på det rene at rettigheter etter SP 27 kan være knyttet til levemåter som er tett knyttet til territorier og naturressurser, særlig når det gjelder urfolk (GK 23/1994 avsn. 3.2).

Sametinget uttalte i plenumsvedtak 13. juni 2018 om lovfesting av konsultasjonsretten at samene har rett til selvbestemmelse, jf. FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3 og FN-konvensjonene om sivile og politiske rettigheter og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 1. Selvbestemmelsesretten utøves først og fremst gjennom selvstyreordninger, samt i forbindelse med konsultasjoner og samstyre. I konsultasjoner er selvbestemmelsesretten særlig fremtredende i de tilfeller det er et krav om enighet eller et fritt informert forhåndssamtykke før en lov, beslutning eller tiltak kan vedtas av det organet som har konsultasjonsplikt. I proposisjon 86L (2020-2021), om endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) la Kommunal- og moderniseringsdepartementet til grunn at samene i tråd med urfolkserklæringen har en rett til selvbestemmelse som innebærer noe mer enn en rett til å bli konsultert, men «samtidig er retten til å bli konsultert et sentralt element i gjennomføringen av selvbestemmelsesretten på områder hvor både samer og andre er berørt av det aktuelle tiltaket», se side 47 ff.

Retten til selvbestemmelse gir dermed viktige føringer for tolkningen av øvrige bestemmelser, inklusive retten til konsultasjon.

Mens menneskerettighetskomiteen har innfortolket en konsultasjonsplikt etter SP 27, inneholder ILO konvensjon 169 om urfolks rettigheter flere bestemmelser som eksplisitt pålegger statene en konsultasjonsplikt. Artikkel 6 gir statene en plikt til å konsultere og artikkel 7 gir urfolk rett til å delta i beslutningsprosesser, inklusive i konsekvensutredninger, og til vedta egne prioriteringer i saker som direkte angår dem. Artikkel 15 gir bestemmelser om urfolks rett til å delta i bruk og forvaltning av

naturressurser og til å bli konsultert i forbindelse med planer om å utnytte naturressursene i deres tradisjonelle områder. I NOU 2007:13, kap. 5.6.3.2. legger Samerettsutvalget (II) til grunn at ILO 169 artikkel 6, 7 og 15 «pålegger statene å konsultere sine urfolk og sørge for at disse gjennom reelle konsultasjoner og på annen måte, sikres aktiv deltakelse i beslutningsprosesser i saker som kan få direkte betydning for vedkommende folk».

Bestemmelsene forutsetter at konsultasjonene må være lagt opp slik at de er egnet til å oppnå enighet. Urfolk må ha en reell mulighet til å påvirke prosessen og partene skal konsultere med sikte på å oppnå enighet, i god tro.

Nærmere bestemmelser om konsultasjoner er siden 2021 regulert i Samelovens kapittel 4, og gjelder for statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter.

Terskelen for krenkelse av SP artikkel 27 i inngrepssaker

SP artikkel 27 danner en skranke i myndighetenes disponering og bruk av naturressurser. I saker om vern mot inngrep i tradisjonelle urfolksområder er SP artikkel 27 en såkalt terskelbestemmelse, minoriteter skal ikke «nektes» retten til sin kultur. Menneskerettighetskomiteen og Høyesterett har lagt til grunn at det kreves ikke en total nektelse av kulturutøvelsen for kunne utgjøre et brudd på SP 27, bestemmelsen gir beskyttelse både mot «denial/nektelse» og «violation/krenkelse».

Høyesterett la i Fosen-dommen til grunn at i vurderingen av et inngreps konsekvenser må spørsmålet «... være om inngrepet har «a substantive negative impact» på kulturutøvelsen» og at «det vil foreligge en krenkelse av rettighetene etter SP artikkel 27 dersom inngrepet fører til vesentlige negative konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse». Her bruker altså Høyesterett samme vurderingstema som menneskerettighetskomiteen i Poma-Poma-saken, og som Høyesterett tidligere brukt i Reinøya-dommen. Vurderingstemaet i alle disse sakene er altså hvorvidt et inngrep kan føre til *vesentlige negative konsekvenser* for muligheten til kulturutøvelse.

Videre uttalte Høyesterett i Fosen-dommen at ordlyden i artikkel 27 åpner i utgangspunktet ikke for at statene kan tilsidesette vernet etter SP 27 gjennom å foreta en interesseavveining mellom urfolks rettigheter og andre legitime formål. Høyesterett begrunnet dette blant annet i ordlyden i SP 27 som, i motsetning til mange andre menneskerettighetsbestemmelser, ikke åpner opp for at rettigheten kan begrenses av hensyn til andre interesser. De viste også til at SP 27, i henhold til SP artikkel 4 om derogasjon, bare kan fravikes i krisesituasjoner. Men sa Høyesterett også at hvis andre grunnleggende rettigheter – for eksempel retten til miljø – står mot urfolksrettigheter, kan man likevel måtte foreta en avveining mellom disse. Ifølge Høyesterett representerte ikke vindkraftutbyggingen på Fosen noen kollisjon mellom grunnleggende rettigheter. Retten til miljø og hensynet til «grønt skifte» kunne ha vært ivaretatt på andre måter, blant annet fordi det før utbyggingen fantes andre, og for reindriften mindre inngripende, utbyggingsalternativer.

I Fosen-dommen konkluderte Høyesterett enstemmig at utbyggingene på Storheia og Roan var et brudd mot SP 27. Sentralt i denne vurderingen var vurderinger av inngrepenes samlede effekt, eller kumulative virkninger, og mulighetene til avbøtende tiltak. Disse temaene er står også sentralt i Menneskerettighetskomiteens praksis.

Samlet effekt eller kumulative virkninger betyr at inngrepet må «ses i sammenheng med andre tiltak, både tidligere og planlagte. Den samlede effekten av tiltakene kan være avgjørende for om det foreligger krenkelse, sa Høyesterett i Fosen-dommen, med henvisning til Reinøya-dommen. I Reinøya-dommen la Høyesterett til grunn at man må se på virkningen av inngrep over tid, og viste blant annet til Menneskerettighetskomiteens uttalelser om at man måtte vurdere «the effects of past, present and planned future logging» i den tredje såkalte Länsmann-saken (Länsmann, nr. 1023/2001, avsn. 10.2). Høyesterett drøftet imidlertid ikke dette spørsmålet konkret i Fosen-dommen. Høyesterett avklarte heller ikke hvor langt tilbake i tid man må vurdere samlede virkninger.

Selv om de planlagte inngrepene i utgangspunktet ville ha utgjort en krenkelse, kan avbøtende tiltak føre til at SP 27 likevel ikke krenkes. Avbøtende tiltak er ikke et ledd i tilpasningsplikten, men må fastsettes av forvaltningen, og kan for eksempel være særlige retningslinjer for hvordan tiltaket skal gjennomføres, kompensasjon for tapte inntekter, allokering av annet areal til den beskyttede kulturutøvelsen eller annet. I Länsmann I-saken var en viktig grunn til at menneskerettighetskomiteen mente reindriften ikke var blitt «adversely affected», at myndighetene hadde satt vilkår for virksomheten i steinbruddet. Her hadde myndighetene søkt å begrense tillatelsen til utvinning slik at den påførte minimal skade på reindriften og miljøet. Det var oppnådd enighet om at utvinningen skulle skje i de periodene området ikke ble benyttet til beiting. Motsatt viste menneskerettighetskomiteen i Poma Poma-saken til at det ikke var truffet tiltak for å minimere effekten av tiltaket eller for å reparere den skaden som oppsto.

Selv om avbøtende tiltak står sentralt i både komiteens- og Høyesteretts praksis og etter omstendighetene kan bidra til at et inngrep ikke når opp til terskelen for krenkelse, går det en grense for hvor langt avbøtende tiltak kan rekke. I Fosen-dommen

var ikke de omfattende avbøtende tiltakene lagmannsretten hadde lagt opp til, blant annet vinterforing i innhegn, nok for å hindre krenkelse av SP artikkel 27. I Fosen-dommen (avsn. 121) uttalte Høyesterett også at om konsekvensene av inngrepet er store nok «... hindrer det ikke krenkelse at konsultasjoner er gjennomført. Det er på den annen side ikke noe ubetinget krav etter konvensjonen at minoritetens deltakelse har virket inn på avgjørelsen, men også det kan ha betydning i den samlede vurderingen.»

Oppsummert viser Menneskerettighetskomiteens- og Høyesteretts praksis i inngrepssaker at spørsmål om brudd på SP 27 avgjøres i en samlet vurdering i hovedsak av inngrepets samlede negative effekter og mulighetene for avbøtende tiltak. Terskelen for brudd mot SP 27 er nokså høy, jf. Fosen. Vurderingstemaet er om inngrepet vil gi vesentlige negative effekter på kulturutøvelsen, ikke om det er en total nektelse. Vurderingen av vesentlige negative effekter er en samlet vurdering av tiltakets konsekvenser, ikke en avveining mellom ulike samfunnsinteresser. Vurdering av samlede effekter betyr at det aktuelle inngrepet skal vurderes i sammenheng med andre tidligere og planlagte inngrep. De kumulative virkningene kan øke de negative effektene, og gjøre at man kommer over terskelen. Avbøtende tiltak for å minimere og reparere de negative effektene, kan dempe de negative effektene. Graden av minoritetens effektive deltakelse i beslutningsprosessen eller konsultasjoner kan også påvirke vurderingen.

FNs erklæring om urfolks rettigheter og bestemmelser om «Military activities»

FNs erklæring om urfolks rettigheter (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples/UNDRIP) reflekterer i høy grad innholdet i internasjonale konvensjoner og internasjonal sedvanerett, og ble vedtatt av FNs generalforsamling i 2007 etter forhandlinger med verdens urfolk. UNDRIP presiserer derfor ofte urfolks og statenes felles forståelse av innholdet i urfolks internasjonale rettigheter.

UNDRIP artikkel 30 definerer statenes hensyn til urfolk ved militære aktiviteter, og har følgende ordlyd:

«Article 30

1. Military activities shall not take place in the lands or territories of indigenous peoples, unless justified by a relevant public interest or otherwise freely agreed with or requested by the indigenous peoples concerned.
2. States shall undertake effective consultations with the indigenous peoples concerned, through appropriate procedures and in particular through their representative institutions, prior to using their lands or territories for military activities.»

Sametinget forventer at myndighetene følger den standard som er fastslått i UNDRIP 2007.

Samiske kulturminner og kulturmiljøer

Samiske kulturminner fra 1917 eller eldre er automatisk freda ifølge LOV 1978-06-09 nr. 50: Lov om kulturminner (Kulturminneloven) § 4 annet ledd. Samiske kulturminner kan for eksempel være bygninger, hustufter, gammetufter, teltboplasser (synlig som et steinsatt ildsted), ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver og gravplasser, hellige fjell og offerplasser eller steder det knytter seg sagn eller tradisjoner til. Mange av disse er fortsatt ikke funnet og registrert av kulturminnevernet. Det må understrekes at dette ikke er en uttømmende oversikt, da den samiske kulturen er meget variert og mangfoldig.

Andre nærliggende prosesser hos Sametinget

Sametinget har i 26.03.2025 gitt innspill til Justis- og beredskapsdepartementet om Meld. St. 9 (2024 -2025) Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på krise og krig. Totalberedskapsmeldingen følger opp Totalberedskapskomisjonens hovedanbefalinger. Se sak 25/1314 Innspill til Totalberedskapsmeldingen for nærmere detaljer.

Vurdering

Sametingets rolle og sametingsrådets politiske syn

Sametingsrådet deler regjeringens syn at Norges sikkerhetspolitiske situasjon er blitt forandret i de siste årene. Sametingsrådet mener at Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Samtidig som den sikkerhetspolitiske omverdenen er i endring og Norges militære virksomhet øker i samiske områder, er samiske områder på mange steder allerede under press fra økt bit- for bit nedbygging, fra blant annet energi sektoren og dermed også sårbare for ytterligere tap av områder og forstyrrelser. Sametinget bør derfor gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Sametingsrådet legger til grunn at samiske tradisjonelle områder i Norge er en del av Norge, og at Norges forsvar også er et forsvar av samer og samiske tradisjonelle områder i Norge. Tilsvarende gjelder også beredskap.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt, lojalitet og tillit. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleves av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk. Sametingsrådet legger også til grunn at befolkningens tillit til medier, domstoler, og myndigheter, og vår tillit til hverandre i en tid hvor det er stadig vanskeligere å vite hva som er sant og hva som er løgn, er viktig.

Sametingsrådet legger til grunn at Norges militære tilstedeværelse i tradisjonelle samiske områder – i Sápmi – har økt og at ytterligere styrking av Norges forsvarskapasitet også i Nord-Norge planlegges. Etablering av nye norske forsvarsanlegg og norske militære øvinger, inkludert de med Norges allierte, vil kunne forsterke negative konsekvenser av pågående bit for bit nedbygging av tradisjonelle samiske områder.

Sametingsrådet legger til grunn at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk hensyntar samiske forhold.

Sametingsrådet legger til grunn at norske myndigheter, inkludert Forsvaret, hensyntar samiske forhold i planlegging og gjennomføring av militær virksomhet og i beredskapsplanlegging. Sametinget ønsker et tydelig fokus fra norske myndigheter på ivaretagelse av også samiske hensyn i en tid der ting må skje raskere.

Sametingsrådet vurderer er at det i en tid der samenes sikkerhetspolitiske omverden er i endring, er det viktig at Sametinget minner regjeringen, Stortinget og andre myndigheter om Norges grunnlovfestede og folkerettslige forpliktelser overfor det samiske folk. En forutsetning for opprettholdelse av demokrati og rettsstat i hele Norge, er at Norges territorium ikke urettmessig overtas av andre. Dette er også en forutsetning for at Norge skal kunne sikre og respektere samenes rettigheter i Norge. Når de forsvarspolitiske interessene rettes nordover, vil økt forsvarsaktivitet kunne medføre både økning av varige inngrep i tradisjonelle samiske områder, og en økning av tidsbegrensete forstyrrelser som vil kunne medføre økt arbeidsbelastning og økte kostnader for samiske næringsutøvere og utmarksbrukere.

Sametingets vedtak uttalelse bør dreie seg om ivaretagelse av samiske interesser, inklusive beslutningsprosesser og konsultasjoner, og bygge på og ligge tett opp mot de hensyn som følger av de rettslige rammene.

Sametingsrådets innstilling

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Sametinget deler regjeringens syn at Norges sikkerhetspolitiske situasjon er blitt forandret i de siste årene.

Sametinget legger til grunn at tradisjonelle samiske områder i Norge er en del av Norge, og at Norges forsvar også er et

forsvar av samer og samiske områder i Norge. Tilsvarende gjelder også beredskap.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt, lojalitet og tillit. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleves av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk.

Sametinget legger også til grunn at befolkningens tillit til medier, domstoler, og myndigheter, og vår tillitt til hverandre i en tid hvor det er stadig vanskeligere å vite hva som er sant og hva som er løgn, er viktig

Sametinget legger til grunn at Norges militære tilstedeværelse i samiske områder – i Sápmi – har økt og at ytterligere styrking av Norges forsvarskapasitet også i Nord-Norge planlegges. Etablering av nye norske forsvarsanlegg og norske militære øvinger, inkludert de med Norges allierte, vil kunne forsterke negative konsekvenser av pågående bit for bit nedbygging av tradisjonelle samiske områder.

Sametinget legger til grunn at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk hensyntar samiske forhold.

Sametinget legger til grunn at norske myndigheter, inkludert Forsvaret, må ta hensyn til samiske forhold og interesser i planlegging og gjennomføring av militær virksomhet og i beredskapsplanlegging. Sametinget ønsker et tydelig fokus fra norske myndigheter på ivaretagelse av også samiske hensyn i en tid der ting må skje raskere.

Sametinget legger til grunn at temaet Sametingenes forventninger til Norges, Sveriges og Finlands forsvars- og sikkerhetspolitikk spilles inn til neste parlamentarikerkonferanse.

Sametinget vedtar følgende prinsipputtalelse om Sametingets forventninger til Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk:

Sametinget:

Minner om at det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv, og minner om forpliktelsene statens myndigheter har etter folkeretten,

Understreker at dette gjelder for alle offentlige myndigheter på alle nivåer,

Gjentar at land og vann i de samiske områdene er det materielle grunnlaget nødvendig for samisk kultur, språk og samfunnsliv,

Ønsker en styrking av Norges forsvar og beredskap, som innefatter samiske samfunn og tradisjonelle samiske områder, velkommen,

Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner til regjeringen, Stortinget og andre myndigheter,

Understreker at samene ønsker å være en del av demokratiske og frie rettsstater, med felles nordiske- og europeiske konstitusjonelle grunnleggende verdier som sikrer og respekterer menneskerettighetene, inkludert urfolks rettigheter,

Forventer at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk, og beredskapsplanlegging hensyntar, inkluderer og tilpasses også samiske interesser og samfunnsforhold,

Understreker at Norges forsvarspolitik, inkludert – men ikke begrenset til – etablering av militære anlegg og planlegging og gjennomførelse av militære øvelser, må skje innenfor rammene for menneskerettighetene og gjeldende rett, og ikke gi vesentlige negative konsekvenser for samisk kulturutøvelse, inkludert samiske næringer,

Understreker at militær virksomhet også må ta hensyn til samiske kulturminner, og planlegges i også i forhold til disse,

Forutsetter at Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser sikres effektiv deltakelse i

beslutningsprosesser,

Forutsetter at myndighetene konsulterer med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, i god tro og med formål om å oppnå enighet, om tiltak og beslutninger som planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder, eller som kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder,

Forventer at Forsvaret utarbeider en policy om hensyn til samiske interesser og gjensidig dialog, med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, som synliggjør rettigheter og forpliktelser ved inngrep og aktiviteter i tradisjonelle samiske områder.

Forventer at militær personell får utdanning i og har kjennskap til samisk kultur og samfunns forhold, slik at samiske rettigheter, interesser og hensyn ivaretas ved militær aktivitet og øvelser,

Forventer at staten bidrar til kapasitetsoppbygging av Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, herunder reinbeitedistrikt, siidaer, bygdeforeninger, representanter for utmarksnæringer, fiskerier og marine næringer i spørsmål som direkte kan berøre samenes interesser i Norges forsvarspolitik og beredskapsplanlegging.

Understreker at myndighetene må ta hensyn til samenes språklige rettigheter, og sikre at nødvendige språklige og kulturelle hensyn tas, slik at myndighetene når ut til hele befolkningen med relevant og nødvendig informasjon, tjenester og råd i en krise,

Sametingsrådet – plenumsaker - 020/25

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Sametinget deler regjeringens syn at Norges sikkerhetspolitiske situasjon er blitt forandret i de siste årene.

Sametinget legger til grunn at tradisjonelle samiske områder i Norge er en del av Norge, og at Norges forsvar også er et forsvar av samer og samiske områder i Norge. Tilsvarende gjelder også beredskap.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt, lojalitet og tillit. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleves av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk.

Sametinget legger også til grunn at befolkningens tillit til medier, domstoler, og myndigheter, og vår tillitt til hverandre i en

tid hvor det er stadig vanskeligere å vite hva som er sant og hva som er løgn, er viktig

Sametinget legger til grunn at Norges militære tilstedeværelse i samiske områder – i Sápmi – har økt og at ytterligere styrking av Norges forsvarskapasitet også i Nord-Norge planlegges. Etablering av nye norske forsvarsanlegg og norske militære øvinger, inkludert de med Norges allierte, vil kunne forsterke negative konsekvenser av pågående bit for bit nedbygging av tradisjonelle samiske områder.

Sametinget legger til grunn at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk hensyntar samiske forhold.

Sametinget legger til grunn at norske myndigheter, inkludert Forsvaret, må ta hensyn til samiske forhold og interesser i planlegging og gjennomføring av militær virksomhet og i beredskapsplanlegging. Sametinget ønsker et tydelig fokus fra norske myndigheter på ivaretagelse av også samiske hensyn i en tid der ting må skje raskere.

Sametinget legger til grunn at temaet Sametingenes forventninger til Norges, Sveriges og Finlands forsvars- og sikkerhetspolitikk spilles inn til neste parlamentarikerkonferanse.

Sametinget vedtar følgende prinsipputtalelse om Sametingets forventninger til Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk:

Sametinget:

Minner om at det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv, og minner om forpliktelsene statens myndigheter har etter folkeretten,

Understreker at dette gjelder for alle offentlige myndigheter på alle nivåer,

Gjentar at land og vann i de samiske områdene er det materielle grunnlaget nødvendig for samisk kultur, språk og samfunnsliv,

Ønsker en styrking av Norges forsvar og beredskap, som innefatter samiske samfunn og tradisjonelle samiske områder, velkommen,

Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner til regjeringen, Stortinget og andre myndigheter,

Understreker at samene ønsker å være en del av demokratiske og frie rettsstater, med felles nordiske- og europeiske konstitusjonelle grunnleggende verdier som sikrer og respekterer menneskerettighetene, inkludert urfolks rettigheter,

Forventer at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk, og beredskapsplanlegging hensyntar, inkluderer og tilpasses også samiske interesser og samfunnsforhold,

Understreker at Norges forsvarspolitik, inkludert – men ikke begrenset til – etablering av militære anlegg og planlegging og gjennomførelse av militære øvelser, må skje innenfor rammene for menneskerettighetene og gjeldende rett, og ikke gi vesentlige negative konsekvenser for samisk kulturutøvelse, inkludert samiske næringer,

Understreker at militær virksomhet også må ta hensyn til samiske kulturminner, og planlegges i også i forhold til disse,

Forutsetter at Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser sikres effektiv deltakelse i beslutningsprosesser,

Forutsetter at myndighetene konsulterer med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, i god tro og med formål om å oppnå enighet, om tiltak og beslutninger som planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder, eller som kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder,

Forventer at Forsvaret utarbeider en policy om hensyn til samiske interesser og gjensidig dialog, med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, som synliggjør rettigheter og forpliktelser ved inngrep og aktiviteter i tradisjonelle samiske områder.

Forventer at militær personell får utdanning i og har kjennskap til samisk kultur og samfunns forhold, slik at samiske

rettigheter, interesser og hensyn ivaretas ved militær aktivitet og øvelser,

Forventer at staten bidrar til kapasitetsoppbygging av Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, herunder reinbeitedistrikt, siidaer, bygdeforeninger, representanter for utmarksnæringer, fiskerier og marine næringer i spørsmål som direkte kan berøre samenes interesser i Norges forsvarspolitik og beredskapsplanlegging.

Understreker at myndighetene må ta hensyn til samenes språklige rettigheter, og sikre at nødvendige språklige og kulturelle hensyn tas, slik at myndighetene når ut til hele befolkningen med relevant og nødvendig informasjon, tjenester og råd i en krise,

Plan og finanskomiteen - 006/25

PFK - vedtak:

Innledning

Plan- og finanskomiteen har behandlet sak 006/25: Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk

Merknader

Merknad 1

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) og Senterpartiet (SP) ved Beaska Niillas. Komitemedlemmene fra Norske Samers Riksforbund (NSR) , Tor Gunnar Nystad, Per Johnny Sara, Kristin Sara, Piera Heaika Muotk, Eirik Larsen og fra Senterpartiet (SP) Maksim Guttormsen Råskhof stiller seg bak.

Ved eventuell krig og krise kan det oppstå situasjoner der reineiere og andre må flytte rein og beitedyr umiddelbart fra ett område til et annet. Det kan være nødvendig å flytte over både riksgrensene og andre grenser. Det må videre sikres at nødvendig infrastruktur og utstyr ivaretas. Denne problemstillingen bør det tas høyde for å bli en del av planverkene for krig og krise, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette må avklares og avtales med alle berørte parter, før en eventuell krise oppstår.

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) og Senterpartiet (SP) ved Beaska Niillas. Komitemedlemmene fra Norske Samers Riksforbund (NSR) , Tor Gunnar Nystad, Per Johnny Sara, Kristin Sara, Piera Heaika Muotk, Eirik Larsen og fra Senterpartiet (SP) Maksim Guttormsen Råskhof stiller seg bak.

Forslag 1:

Setning: “Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner til regjeringen, Stortinget og andre myndigheter, “

Endres til:

“Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner for regjeringen, Stortinget, Forsvaret og NATO, samtidig som urfolks rettigheter respekteres,”

Forslag 2:

Setning” Forventer at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk, og beredskapsplanlegging hensyntar, inkluderer og tilpasses også samiske interesser og samfunnsforhold,

endres til:

Setning: “Forventer at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk, og beredskapsplanlegging hensyntar, inkluderer og tilpasses

samenes rettigheter, interesser og samfunnsforhold,”

Forslag 3:

I Setning: “Understreker at Norges forsvarspolitik, inkludert – men ikke begrenset til – etablering av militære anlegg og planlegging og gjennomførelse av militære øvelser, må skje innenfor rammene for menneskerettighetene og gjeldende rett, og ikke gi vesentlige negative konsekvenser for samisk kulturutøvelse, inkludert samiske næringer,”
Strykkes: ”vesentlige”

Forslag 4:

“Understreker at militær virksomhet også må ta hensyn til samiske kulturminner, og planlegges i også i forhold til disse,”

Endres til:

Setning: “Understreker at militær virksomhet også må ta hensyn til samiske kulturminner, og at det utarbeides planer for evakuering og sikring av samiske kulturgjenstander, for beskyttelse av kulturarv i krig, krise og konflikt,”

Forslag 5:

Setning: “Forutsetter at myndighetene konsulterer med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, i god tro og med formål om å oppnå enighet, om tiltak og beslutninger som planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder, eller som kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder,”

Endres til:

“Forutsetter at myndighetene konsulterer med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, for å oppnå deres frie og informerte forhåndssamtykke før tiltak og beslutninger som planlegges iverksatt i tradisjonelle samiske områder, eller som kan få virkning på samisk materiell kulturutøvelse i tradisjonelle samiske områder, “

Forslag 6:

Setning: “Forventer at Forsvaret utarbeider en policy om hensyn til samiske interesser og gjensidig dialog, med Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, som synliggjør rettigheter og forpliktelser ved inngrep og aktiviteter i tradisjonelle samiske områder.”

Endres til:

“Forventer at Forsvaret utarbeider strategier om hensyn til samenens rettigheter i samarbeid med Sametinget og andre rettighetshavere, som synliggjør rettigheter og forpliktelser ved inngrep og aktiviteter i tradisjonelle samiske områder,”

Forslag 7: Nye avsnitt 13, 14 og 15 etter “Sametinget”:

“Forventer at Forsvaret varsler om militære øvelser i god tid, identifiserer alle rettighetshavere korrekt, inngår tidlig dialog om planlegging og gjennomføring av øvelsene og gir presis informasjon om aktivitet, dimensjon og lokalisering. Forsvaret bør også finansiere avbøtende tiltak som påvirker det samiske samfunn,

Understreker at Norges forsvarspolitik, inkludert, men ikke begrenset til etablering av militære anlegg, gjennomføring av militære øvelser og ny infrastruktur, må skje innenfor rammene for menneskerettighetene og gjeldende rett, og ikke gi vesentlige negative konsekvenser for samisk naturgrunnlag, samfunnsliv og kultur- og næringsutøvelse,

Forutsetter at statlige myndigheter rydder opp etter tidligere militært avfall og unngår ny forurensning, “

Forslag 8:

Setning: “Forventer at staten bidrar til kapasitetsoppbygging av Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser, herunder reinbeitedistrikt, siidaer, bygdeforeninger, representanter for utmarksnæringer, fiskerier og marine næringer i spørsmål som direkte kan berøre samenens interesser i Norges forsvarspolitik og beredskapsplanlegging.”

Endres til:

“Forventer at staten bidrar til kapasitetsoppbygging av Sametinget og andre representanter for berørte samiske interesser og rettighetshavere i spørsmål som direkte kan berøre samenes interesser i Norges forsvarspolitik og beredskapsplanlegging,”

Forslag 9: Nye avsnitt etter avsnitt 14 i det som kommer etter “Sametinget”:

Forventer at staten bidrar til kapasitetsoppbygging i Samisk parlamentarisk råd, og andre samiske institusjoner og organisasjoner med grenseoverskridende virksomhet, og at staten bidrar til oppbygging av kunnskap og kompetanse om det grenseoverskridende militære samarbeidet,

Forventer at Sametinget varsles i god tid ved planlegging og investeringer i kritisk infrastruktur og at det etableres klare prosedyrer for tidlig varsling og konsultasjon, og at berørte samiske rettighetshavere tidlig i prosessen identifiseres korrekt og at samfunnsnytte for samiske samfunn vektlegges. Samtidig forventes det at samfunnskritisk infrastruktur, som vann- og avløpsnett, energiforsyning og kommunikasjonssystemer er under statens eierskap og kontroll, slik at

Ber om at det i samarbeid med de urfolk som er i NATOs operasjonsområde utarbeides en felles urfolkspolitikk i NATO,

Påpeker at samene kan bli vesentlig berørt av NATOs virksomhet, da majoriteten av samene er bosatt i medlemsland av NATO,

Imøteser invitasjoner til Sametingene fra de nordiske NATO-delegasjonene,

Forventer at Norge, Sverige og Finland inkluderer samisk representasjon i NATOs parlamentarikerforsamling og vurderer liaisonoffiserer med kompetanse om samiske forhold ved de nasjonale hovedkommandoene,

Krever at de sivile samiske samfunn ikke trekkes direkte inn i krigshandlinger og beskyttes ved krise og krig, selv om de utfører bidrag til krigsmakten,

Påpeker risikoen ved at samer kan bli stilt opp mot hverandre i en eventuell krig, krise eller konflikt, og at dette må unngås,

Forventer at myndighetene sikrer lokale ringvirkninger og fordelingsmekanismer (benefit sharing) ved eventuell militær aktivitet og/eller infrastruktur i tradisjonelle samiske områder, i samsvar med FNs erklæring om urfolks rettigheter,

Forventer at myndighetene gir Sametinget en tydelig rolle i totalberedskapsarbeidet og at samiske næringsressurser og tradisjonell kunnskap anerkjennes og styrkes som en viktig ressurs i totalberedskapsarbeidet,

Foreslår at det samiske samfunn inngår i beredskapssystemet og forsyningssikkerheten,

Understreker at det er viktig å redusere avhengigheten av importerte førråvarer for å sikre en robust, lokal matproduksjon, videre at beredskapslagring av matkorn, såkorn og såfrø, samt at lagring av medisinsk utstyr tilrettelegges i samiske områder.

Understreker at disse tiltakene øker selvforsyning og motstandskraft ved en eventuell krig, krise eller konflikt som påvirker hele Sápmi

Forslag 10:

Setning: “Understreker at myndighetene må ta hensyn til samenes språklige rettigheter, og sikre at nødvendige språklige og kulturelle hensyn tas, slik at myndighetene når ut til hele befolkningen med relevant og nødvendig informasjon, tjenester og råd i en krise,”

Endres til:

“Understreker at myndighetene må ta hensyn til samenes språklige rettigheter, og sikre at nødvendige språklige og kulturelle hensyn tas, slik at myndighetene når ut til hele befolkningen med relevant og nødvendig informasjon, tjenester og råd i en krise, og at beredskapsaktører har kulturell og språklig kompetanse.”

Forslag 2

Forslag fremmet av Nordkalottfolket ved Toril Bakken Kåven. Komitemedlemmene fra Nordkalottfolket (NORD) Knut Einar Kristiansen og Øyvind Lindbäck, stiller seg bak.

Erstatter rådets forslag

Sak 20/25: Sametingets rolle og forventninger til Norges sikkerhetspolitikk

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge. Sametinget har også en viktig rolle i regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk. Å bevare freden, også i urolige tider, er et felles mål for landet. Sametinget vil bidra til et aktivt og styrket forsvar, samtidig som samiske interesser ivaretas.

Sametinget har over år vist en negativ holdning til all infrastrukturutvikling. Dette kan oppfattes som en trussel mot et sterkt forsvar i nord. Rikets og landsdelens sikkerhet må komme foran hensynet til å konservere samfunnet som det fremstår i en tid hvor fraflytting og mangel på kompetanse er vår største trussel mot egen sikkerhet.

Norge kjennetegnes av befolkningens tillit til medier, domstoler, myndigheter og hverandre. Tillit mellom partene i samfunnet gir gjensidig respekt for nødvendige sikkerhetstiltak og sikrer at demokratiet ivaretas selv i utfordrende tider. En rask og sterk oppbygging av forsvaret og sikkerhetspolitikken, samt god informasjonsflyt, er avgjørende for å beholde den høye graden av tillit og demokrati vi har i samfunnet.

Norges militære tilstedeværelse i samiske områder har økt, og ytterligere styrking av Norges forsvarskapasitet i Nord-Norge planlegges. Dette er avgjørende for at også den samiske befolkningen skal være trygg. Et sterkt forsvar og totalforsvar i nord er avgjørende for hele Norges forsvarsevne, og dermed også for den samiske befolkningen. Grensen til Russland, den lange kystlinjen, oljeressurser, fiskeressurser og mineralverdier i nord er alle viktige faktorer. Finnmark brukes som testområde for hybrid Nord, som må beskyttes, og hele landet må rigges for utfordrende tider.

Sametinget ber om at følgende prinsipper legges til grunn for sikkerhetspolitikken i nord:

- Økt bosetning og levende lokalsamfunn er viktigste beredskap for et sterkt forsvar i nord.
- Det er behov for en storstilt oppbygging av vårt totalforsvar og totalberedskap, samt et sterkere samarbeid i Skandinavia og Europa.
- Full opprustning av veinett og jernbanen må bygges i nord, knyttet sammen med Finland og Sverige. Ofotbanen må også utbedres med dobbeltspor helt til Kiruna.
- Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk må hensynta samiske forhold, og berørte samiske interesser må involveres i all aktivitet og utbygging.
- Etablering av nye norske forsvarsanlegg og norske militære øvinger, inkludert de med Norges allierte, også i Øst-Finnmark, er positive tiltak som gir både sivilbefolkningen og militære viktig erfaring med hverandre og bedre kjennskap til naturgitte forhold i nord.
- Vi trenger en sterk og aktiv stat som tar befolkningen i nord på alvor, slik at beskyttelsen av nordmenn, samer og kvener i nord blir like sterk og god som i øvrige deler av landet.
- Forsvarsindustrien må bygges opp raskt, og forsvaret i nord må styrkes ytterligere. Vi trenger sterkere forsvar og økt overvåking av grenser.
- En sterk støtte til Ukraina er viktig for hele regionens sikkerhet.
- Det må være en betydelig oppbygging av landbruket med sterke incentiver til alle som ønsker å dyrke jorda. Vi trenger økt selvforsyning og folk med genuint ønske om å ta vare på jorda.
- Beredskapsbutikker og -lager må bygges ut over hele landet, og korn- og medisinalagre må etableres for å sikre tilgang til korn over hele landet.
- Strømforsyning, nett og annen samfunnskritisk infrastruktur må oppgraderes og sikres med alternative løsninger for sikkerhet og beredskap.
- Digital infrastruktur må forbedres, også helt mot grensen, for å sikre befolkningen på land, samt fly- og båttrafikk, inkludert

opprusting av viktige havneanlegg for mottak, spesielt i områder med tilknytning til Sverige og Finland, som kaianlegg i Narvik.

- Som del av beredskap trenger vi store nydyrkingsprosjekter og bistand til at alle utmarksressurser blir brukt.
- Sivildbefolkningen må få tilbake sin tilgang til naturen for å ivareta sin gode kunnskap om ferdsel, naturgitte forhold og geografi. Vi trenger et folk med sterk naturkunnskap som kan bidra med beredskap og sivilforsvar i urolige tider.
- Det må være et utstrakt samarbeid med sivilbefolkningen for å sikre at alle ressurser tas i bruk til beredskap og samarbeid om oppgaver som gjør beskyttelse av landet effektivt.

Sametinget fremhever følgende punkter som gjelder spesielt for de samiske miljø:

- ☐ Samer har dyp kunnskap om naturen og ressursene i Nordområdet, både for reindriftssamer og fastboende samer som driver med naturbruk. Dette er verdifullt for beredskap og logistikk i krisesituasjoner.
- ☐ Samisk språk og kultur kan bidra til bedre kommunikasjon og samarbeid mellom lokale myndigheter, lokalbefolkningen, Forsvaret og allierte styrker. Samisktalende bør fungere som tolker for Forsvaret og allierte styrker.
- Sametinget foreslår å etablere en utvidet nasjonal informasjonsgruppe for beredskap, der alle fylker og Sametinget deltar. I en krisesituasjon må folk både få informasjon og forstå bakgrunnen for de tiltakene som iverksettes. Her har fylkeskommunene og Sametinget en viktig rolle som regionale formidlere og tillitsskapere i sine lokalsamfunn.
- ☐ Sametinget skal være en brobygger mellom samiske samfunn og forsvarsmyndigheter for å sikre at beredskapsplaner tar hensyn til samiske forhold og at planene som berører samiske samfunn blir kjent for de involverte. Hensikten er å bidra til sikkerhet for hele befolkningen i nord.

Forslag 3

Forslag fremmet av Arbeiderpartiet ved Arild Pettersen Inga. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet Ronny Wilhelmsen og Per Mathis Oskal, stiller seg bak.

Erstatter Sametingsrådets innstilling.

Sametinget erkjenner at Norge og Europa står i en alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon, og at økt forsvarsevne og beredskap er nødvendig for å trygge vår frihet, vårt demokrati og våre lokalsamfunn. I denne situasjonen er det viktig at samiske samfunn kjenner trygghet som en del av det nasjonale fellesskapet. Trygghet må også omfatte samiske språk, kultur og næringsutøvelse.

Sametinget vil bidra til at sikkerhetspolitikken gir trygghet også i samiske områder. Dette må skje gjennom respekt, kunnskap og reell involvering. Det er ikke et motsetningsforhold mellom å styrke nasjonalt forsvar og ivareta urfolks rettigheter, men det krever at samiske interesser blir anerkjent og ivarettatt som en del av totalberedskapen.

Sametinget legger til grunn følgende prinsipper og forventninger:

- Sametinget anerkjenner behovet for økt tilstedeværelse av Forsvaret og beredskap i nord. Dette bidrar også til trygghet for samiske lokalsamfunn.
- Konsultasjonsplikten etter sameloven må etterleves i tråd med internasjonal urfolksrett, særlig i saker som berører bruk av areal, naturressurser og kulturmiljøer i samiske områder.
- Sametinget ber staten om å sikre at samiske interesser har reell mulighet til å delta i beslutninger om beredskap, arealbruk og militær aktivitet.
- Samiske områder og næringer må ikke påføres uforholdsmessige belastninger. Forsvarets aktivitet må ikke fortrenge samisk kulturutøvelse, naturbruk og tradisjonell næring.
- Sametinget forventer en god og tett dialog med Forsvaret og andre relevante myndigheter, både om enkeltøvelser og større endringer i infrastruktur og planverk.
- Samiske kulturminner og kulturmiljøer må identifiseres og respekteres i all planlegging og øvingsvirksomhet. Forsvaret må ta ansvar for å ivareta dette i sin virksomhet.
- Sametinget vil arbeide for å videreutvikle dialog og samarbeid mellom samiske parlamenter i Norge, Sverige og Finland,

som del av det nordiske sikkerhetspolitiske fellesskapet.

Sametinget minner om at trygghet ikke bare handler om grenser. Det handler også om mennesker, språk, næring og kultur. I vår tradisjon er det fellesskap, rettferdighet og fordeling som skaper styrke. Dette må også være grunnlaget for Norges forsvar i nord. Sametinget mener at respekt for urfolks rettigheter og militær beredskap kan gå hånd i hånd, og ønsker en fast struktur for dialog med nasjonale myndigheter om hvordan dette kan gjennomføres i praksis.

Sametinget viser i tillegg til Riksrevisjonens rapport Totalforsvaret i sikkerhetspolitisk krise og krig (Dokument 3:11, 2024–2025), som peker på at totalforsvaret fortsatt har alvorlige svakheter – særlig i manglende samordning, uklare behovsbeskrivelser og lav grad av planlegging og øvelse på regionalt og lokalt nivå. Sametinget mener det understreker hvor viktig det er med god og strukturert involvering av samiske samfunn i totalberedskapen. Samiske områder må ikke være en blind sone i nasjonal sikkerhetspolitikk, og beredskapsarbeidet må bygges nedenfra – med respekt for lokale forhold, språk og tradisjonell kunnskap. I den videre utviklingen av totalforsvaret må det legges til rette for tettere samarbeid mellom Forsvaret og samiske samfunn, særlig i militærstrategisk viktige områder i nord.

Komiteens tilrådning

Komiteen hadde ingen flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum _029/25

Merknad 1, Arthur Tørfoss, FrP

FrP konstaterer at formålet med opprettelsen av Sametinget var: «Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.»

Etter FrPs mening inngår ikke utenriks, sikkerhets- og forsvarspolitikken i dette mandatet. Denne representanten mener Sametinget skal avstå fra all synsing, mening eller innblanding i statens sikkerhetspolitiske disposisjoner og strategier. Denne representanten er opptatt av å gi den norske regjering og det norske forsvaret nok handlekraft til å iverksette tiltak hurtig og effektivt, i hele landet. Da må alle andre hensyn bli underordnet. Denne representant vil derfor stemme imot hele saken og alle forslag. Sikkerhetspolitikk er ikke en sak for Sametinget.

Denne representant mener forsvarspolitikken fastsettes ut fra trusselbildet og langsiktige sikkerhetspolitiske behov. Forsvars- og sikkerhetspolitikken må sees i et bredt perspektiv, der både potensielle konfliktscenarier, alliansetilhørighet og politiske hensyn må legges til grunn.

Et endret sikkerhetspolitisk bilde i arktiske områder og i våre nære havområder bekrefter den strategiske betydningen Norge har i NATO. Russlands militære opprustning og økende aktivitet i våre nærområder bekrefter dette. Norges fiskeressurser og forekomster av olje og gass i de samme havområdene gjør at Norsk militær tilstedeværelse er påkrevd og må økes.

Norge må med egne ressurser selv kunne håndtere første fase av en krise og konflikt i landet og særlig i nordområdene.

Alliert mottak må sikres gjennom vår evne til å opprettholde suverenitet i en innsettelsesfase og i rammen av totalforsvaret.

Forsvarsstrukturer er krevende å endre, men sikkerhetsbildet kan endre seg raskt. De senere års utvikling bekrefter dette.

Strukturer som er bygget opp, og kapasitetene som er implementert, må derfor være robuste, forberedte og fleksible.

Et sterkt og operativt forsvar i nordområdene er en nødvendighet for å hevde Norges suverenitet og eierskap til den rikdommen som finnes der. Denne representant mener derfor alle forsvarsgrener i nord må styrkes, samt at det må stimuleres til økt alliert trening og aktivitet. I tillegg må grensekontrollen mot øst håndheves strengt, men effektivt med hensyn til handel og samarbeid.

Denne representanten mener at alle disse spørsmål og problemstillinger må håndteres av Stortinget og Regjeringen, ikke sametinget.

Forslag 4, NSR, Ap, Gb ja JSL - Forlik om Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk

Erstatter rådets innstilling:

Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk og det øvre krisespekter.

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Samisk deltakelse i NATO og internasjonalt forsvarssamarbeid

Sametinget har en forventning om at Norge, Sverige og Finland inkluderer samisk representasjon og kompetanse om samiske forhold i NATO-strukturer og nasjonale kommandolinjer. Samene bor i flere NATO-land og vil bli direkte berørt ved øvelser, og i det øvre krisespekter.

Samenes rettigheter må respekteres i all sikkerhets- og forsvarspolitik

Norges forsvar og militære øvelser må gjennomføres i tråd med menneskerettigheter og folkerett, og respektere samisk kultur, språk og næringsliv. Militær aktivitet må skje med respekt for samiske områder og rettigheter. Sametinget viser til Riksrevisjonens rapport Dokument 3:11 (2024–2025) om totalforsvaret, som peker på alvorlige svakheter i samordning og lokal planlegging. Totalberedskap må bygges nedenfra, og samiske områder må ikke være en blind sone i norsk sikkerhetspolitikk. Samiske samfunn må inkluderes systematisk i beredskapsarbeidet, med vekt på språk, kunnskap og lokale forhold.

Reell samisk medvirkning i tråd med urfolks rettigheter og folkeretten

Sametinget og berørte samiske aktører skal involveres tidlig og effektivt i planlegging og beslutninger om militær virksomhet. Konsultasjonsplikten etter sameloven og urfolksretten må alltid følges.

Økt forsvarstilstedeværelse i nord må skje med hensyn til det samiske samfunn

Sametinget støtter økt beredskap og forsvar i nord, men dette må ikke føre til at samiske samfunn påvirkes negativt. Militær aktivitet må ta hensyn til samisk naturbruk, kulturminner og leveområder.

Samisk trygghet handler også om språk, kultur og næringsliv. Økt forsvarstilstedeværelse i nord må ikke føre til at samiske lokalsamfunn svekkes. Forsvaret må respektere naturbruk, tradisjonelle næringer og kulturminner, og sikre at belastningen ikke blir uforholdsmessig for samiske aktører.

Samiske ressurser og kunnskap må bli en del av totalberedskapen

Samiske samfunn må inkluderes i det nasjonale beredskapssystemet, og deres språk, kunnskap og næringsliv må styrkes som ressurser i krise og krig. Infrastruktur og beredskapslagring må også omfatte samiske områder. Sametinget ønsker en fast struktur for dialog med nasjonale myndigheter, for å sikre at hensynet til urfolks rettigheter ivaretas i forsvars- og beredskapspolitikken.

Samiske ressurser i forbindelse med rekvisisjonsmyndighet

Sametinget forventer at norske myndigheter ivaretar samiske næringer og ressurser i bruk av rekvisisjonsmyndighet, særlig i situasjoner innenfor det øvre krisespekter. Tiltak må ikke påføre urimelige belastninger for samiske samfunn, og det må tas særskilt hensyn til våre næringer. Ved eventuell krig og krise kan det oppstå situasjoner der noen må flytte med beitedyr umiddelbart fra ett område til et annet. Det kan være nødvendig å flytte over både riksgrensene og andre grenser. Dette må bli en del av planverkene for krig og krise, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette må avklares og avtales med alle berørte parter, før en eventuell krise oppstår.

Grenseoverskridende sikkerhetssamarbeid

Sametinget vil bidra til et sterkere samisk samarbeid over landegrensene, som en del av det nordiske sikkerhetsfellesskapet.

Samiske parlamenter i Norge, Sverige og Finland bør videreutvikle dialog og felles strategi i møte med det øvre krisespekteret.

Saken påbegynt 05.06.25 kl.08.32.

Protokoll tilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Votering

Av 39 representanter var 32 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 2 ble forkastet med 26 stemmer mot 6
- Forslag 4 ble vedtatt med 25 stemmer mot 7

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Per Johnny Sara, saksordfører	Knut Herulf Wingstad
2	Beaska Niillas	
3	Jan-Arvid Arnesen	
4	Arthur Tørfoss	
5	Ronny Wilhelmsen	Mathis Nilsen Eira
	Ronny Wilhelmsen	
6	Jørn Are Gaski	
7	John Mathis Utsi	John Kappfjell
	John Mathis Utsi	
8	Knut Herulf Wingstad	Jørn Are Gaski
		Beaska Niillas
		Ronny Wilhelmsen
	Knut Herulf Wingstad	
9	Jon Isak Lyngman Gælok	
10	Arild Pettersen Inga	Jørn Are Gaski
		Beaska Niillas
	Arild Pettersen Inga	
11	Piera Heaika Muotka	
12	Maksim Guttormsen	
13	Eirik Larsen	
14	Vidar Andersen	
15	Silje Karine Muotka	John Kappfjell
	Silje Karine Muotka	
16	Niko Valkeapää	
17	Beaska Niillas	John Kappfjell
	Beaska Niillas	
18	Vibeke Larsen	Beaska Niillas
		Eirik Larsen
	Vibeke Larsen	
19	Ronny Wilhelmsen	Beaska Niillas
	Ronny Wilhelmsen	
20	Per Johnny Sara, saksordfører	

SP - vedtak:

Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk og det øvre krisespekter.

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Samisk deltakelse i NATO og internasjonalt forsvarssamarbeid

Sametinget har en forventning om at Norge, Sverige og Finland inkluderer samisk representasjon og kompetanse om samiske forhold i NATO-strukturer og nasjonale kommandolinjer. Samene bor i flere NATO-land og vil bli direkte berørt ved øvelser, og i det øvre krisespekter.

Samenes rettigheter må respekteres i all sikkerhets- og forsvarspolitik

Norges forsvar og militære øvelser må gjennomføres i tråd med menneskerettigheter og folkerett, og respektere samisk kultur, språk og næringsliv. Militær aktivitet må skje med respekt for samiske områder og rettigheter. Sametinget viser til Riksrevisjonens rapport Dokument 3:11 (2024–2025) om totalforsvaret, som peker på alvorlige svakheter i samordning og lokal planlegging. Totalberedskap må bygges nedenfra, og samiske områder må ikke være en blind sone i norsk sikkerhetspolitikk. Samiske samfunn må inkluderes systematisk i beredskapsarbeidet, med vekt på språk, kunnskap og lokale forhold.

Reell samisk medvirkning i tråd med urfolks rettigheter og folkeretten

Sametinget og berørte samiske aktører skal involveres tidlig og effektivt i planlegging og beslutninger om militær virksomhet. Konsultasjonsplikten etter sameloven og urfolksretten må alltid følges.

Økt forsvarstilstedeværelse i nord må skje med hensyn til det samiske samfunn

Sametinget støtter økt beredskap og forsvar i nord, men dette må ikke føre til at samiske samfunn påvirkes negativt. Militær aktivitet må ta hensyn til samisk naturbruk, kulturminner og leveområder. Samisk trygghet handler også om språk, kultur og næringsliv. Økt forsvarstilstedeværelse i nord må ikke føre til at samiske lokalsamfunn svekkes. Forsvaret må respektere naturbruk, tradisjonelle næringer og kulturminner, og sikre at belastningen ikke blir uforholdsmessig for samiske aktører.

Samiske ressurser og kunnskap må bli en del av totalberedskapen

Samiske samfunn må inkluderes i det nasjonale beredskapssystemet, og deres språk, kunnskap og næringsliv må styrkes som ressurser i krise og krig. Infrastruktur og beredskapslagring må også omfatte samiske områder. Sametinget ønsker en fast struktur for dialog med nasjonale myndigheter, for å sikre at hensynet til urfolks rettigheter ivaretas i forsvars- og beredskapspolitikken.

Samiske ressurser i forbindelse med rekvisisjonsmyndighet

Sametinget forventer at norske myndigheter ivaretar samiske næringer og ressurser i bruk av rekvisisjonsmyndighet, særlig i situasjoner innenfor det øvre krisespekter. Tiltak må ikke påføre urimelige belastninger for samiske samfunn, og det må tas særskilt hensyn til våre næringer. Ved eventuell krig og krise kan det oppstå situasjoner der noen må flytte med beitedyr umiddelbart fra ett område til et annet. Det kan være nødvendig å flytte over både riksgrensene og andre grenser. Dette må bli en del av planverkene for krig og krise, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette må avklares og avtales med alle berørte parter, før en eventuell krise oppstår.

Grenseoverskridende sikkerhetssamarbeid

Sametinget vil bidra til et sterkere samisk samarbeid over landegrensene, som en del av det nordiske sikkerhetsfellesskapet. Samiske parlamenter i Norge, Sverige og Finland bør videreutvikle dialog og felles strategi i møte med det øvre krisespekteret.

Behandling av saken ble avsluttet 05.06.25 kl. 10.02.